

Zesde Europese enquête naar de arbeidsomstandigheden – overzichtsverslag

Inleiding

Sinds 1991 volgt Eurofound de arbeidsomstandigheden in Europa met haar Europese enquête naar de arbeidsomstandigheden (European Working Conditions Survey, EWCS). Deze enquête peilt naar de arbeidsomstandigheden in verschillende Europese landen, en is bedoeld om de verbanden tussen verschillende aspecten van arbeidsomstandigheden te analyseren, risicogroepen te bepalen, punten van zorg onder de aandacht te brengen (maar ook gebieden waarop vooruitgang wordt geboekt) en, uiteindelijk, een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van EU-beleid dat gericht is op de verbetering van de werkkwaliteit.

In 2015 zijn voor de zesde EWCS in 35 Europese landen bijna 44 000 werknemers (zowel werknemers als zelfstandigen) geïnterviewd: in de 28 lidstaten van de Europese Unie, de vijf kandidaat-lidstaten en Noorwegen en Zwitserland. Werknemers moesten een aantal vragen te beantwoorden over hun beroepsstatus, de organisatie van het werk, leren en opleiding, de duur en organisatie van de werktijd, fysieke en psychosociale risicofactoren, gezondheid en veiligheid, het evenwicht tussen werk en privéleven, werknemersparticipatie, inkomen en financiële zekerheid, alsook werk en gezondheid.

Hoofdconclusies

In het algemeen zijn de structurele ongelijkheid en verschillen op basis van geslacht, beroepsstatus en beroep nog altijd aanzienlijk. In het kader van het onderzoek zijn zeven indicatoren van werkkwaliteit samengesteld, die elk overeenkomen met een ander aspect van werkkwaliteit: *Fysieke omgeving, werkdruk, kwaliteit van de werktijden, sociale omgeving, vaardigheden en beoordelingsvrijheid en vooruitzichten en inkomen*. Deze aspecten zijn geselecteerd op grond van hun bewezen (gunstige dan wel ongunstige) uitwerking op de gezondheid en het welzijn van werknemers. Gedurende de laatste tien jaar is er voor wat betreft een aantal indicatoren van werkkwaliteit sprake geweest van beperkte vooruitgang.

Indicatoren van werkkwaliteit

Fysieke omgeving

De indicator fysieke omgeving heeft betrekking op fysieke risico's op de werkplek.

- De mate waarin mannen en vrouwen aan fysieke risico's worden blootgesteld, loopt sterk uiteen, hetgeen duidt op sectorale en beroepssegregatie op de werkplek.

- De afgelopen tien jaar is er sprake geweest van een ongelijke verbetering: de blootstelling aan lawaai bijvoorbeeld is in de 28 lidstaten van de Europese Unie aanzienlijk afgenomen, terwijl de blootstelling aan chemische en besmettelijke producten juist is toegenomen.

Werkdruk

Met deze indicator wordt de intensiteit van de eisen van het werk gemeten: bijvoorbeeld werken op hoge snelheid en onder tijdsdruk, of vormen van emotionele druk, bijvoorbeeld in de omgang met boze klanten.

- Een derde van de werknemers in de EU werkt met strakke deadlines en op hoge snelheid.
- Werknemers in de gezondheidszorg worden blootgesteld aan de hoogste werkdruk.

Kwaliteit van de werktijden

Met deze indicator wordt gemeten in hoeverre sprake is van lange werktijden, de mogelijkheid tot het nemen van pauzes, atypische werktijden, arbeidstijdregelingen en flexibiliteit. In het algemeen is de indicator kwaliteit van de werktijden in de 28 lidstaten van de Europese Unie sinds 2005 verbeterd.

- 43% van de werknemers heeft zeer regelmatige werktijden.
- Ongeveer een op de vijf werknemers (23%) werkt verscheidene keren per maand in zijn of haar vrije tijd om aan de eisen van het werk te kunnen voldoen.

Sociale omgeving

Met deze indicator wordt de mate gemeten waarin werknemers steun ondervinden van sociale verhoudingen en ongewenst sociaal gedrag ervaren, zoals pesten en intimidatie.

- Het sociale klimaat op het werk is in het algemeen positief. 89% van de werknemers geeft aan goed samen te kunnen werken met collega's.
- Ongeveer 16% van de werknemers – meer vrouwen dan mannen – doet melding van ongewenst sociaal gedrag.

Vaardigheden en beoordelingsvrijheid

Met deze indicator worden de leer- en opleidingsmogelijkheden gemeten die met een functie gepaard gaan.

- Het verschil in vaardigheden tussen mannen en vrouwen is verkleind. Vrouwen halen het verschil in ten opzichte van mannen en jongere leeftijdsgroepen halen het verschil in ten opzichte van oudere leeftijdsgroepen.
- 33% van de werknemers die actief zijn in ongeschoold beroepen, is rechtstreeks betrokken bij beslissingen die betrekking hebben op het eigen werk; voor leidinggevenden is dat percentage bijna 80%.

Vooruitzichten

Deze indicator bestaat uit een combinatie van verschillende indicatoren, waaronder vooruitzichten voor loopbaanontwikkeling en de kans dat men zijn baan verliest.

- Deeltijdwerksters scoren lager dan voltijdwerksters (59 punten tegen 66).
- De baanonzekerheid is op hetzelfde niveau gebleven als in 2010: 16% van de werknemers heeft het gevoel hun baan binnen de komende zes maanden te kunnen verliezen.

Inkomen

Met deze indicator wordt het maandinkomen van werknemers gemeten.

- De meeste werknemers bevinden zich onderaan de inkomensverdeling, terwijl slechts een zeer klein aantal zich bovenaan de inkomensverdeling bevindt.
- Het inkomen van mannen is aanzienlijk hoger dan dat van vrouwen, mede vanwege verschillen in het aantal gewerkte uren.

Werkkwaliteitsprofielen

Banen die ongeveer even hoog scoorden wat betreft de verschillende aspecten van werkqualiteit zijn in vijf ‘werkkwaliteitsprofielen’ gegroepeerd.

Ambitieus

Dit profiel scoort het hoogst voor wat betreft de indicatoren *vaardigheden en beoordelingsvrijheid, inkomen en vooruitzichten*. De keerzijde van deze goedbetaalde, hogeschoolde banen is de hogere *werkdruck* die ermee gepaard gaat en de lagere *kwaliteit van de werktijden*.

Comfortabel

Banen in dit profiel scoren laag (en dus gunstig) op het gebied van *werkdruck* en hoog op het gebied van de *kwaliteit van de werktijden*. Dit profiel heeft de sterkste positieve associaties met de meeste maatstaven van welzijn. Ook komen in dit profiel gezondheidsproblemen het minst voor.

Actieve handenarbeid

Banen in dit profiel scoren laag wat betreft *fysieke omgeving en kwaliteit van de werktijden*. Ze scoren echter hoog voor wat betreft de indicator sociale omgeving. Banen in dit profiel worden gekenmerkt door een werkomgeving met een hoger aantal fysieke risico's – risico's van alle soorten.

Onder druk

Dit profiel scoort het laagst wat betreft *sociale omgeving en werkdruck*. Het profiel haalt echter de op een na hoogste score wat betreft de indicatoren inkomen en vaardigheden en beoordelingsvrijheid (het profiel ‘ambitieus’ behaalt hier de hoogste score). Het profiel behaalt de hoogste score wat betreft gezondheidsproblemen en ziekteverlof en het evenwicht tussen werk en privéleven is moeilijk te verwezenlijken.

Zeer lage kwaliteit

Dit profiel scoort negatief wat betreft alle indicatoren van banenkwaliteit. De laagste scores behaalt het profiel wat betreft *vaardigheden en beoordelingsvrijheid en inkomen en vooruitzichten*. Het profiel scoort echter beter dan het profiel ‘onder druk’ wat betreft de indicatoren *werkdruck en kwaliteit van de werktijden*.

Standpunten aangaande het werkzame leven in Europa

In het verslag wordt niet alleen gekeken naar de objectieve maatstaven aan de hand waarvan de werkqualiteit kan worden vastgesteld, maar ook naar de eigen standpunten van werknemers ten aanzien van hun arbeidsleven. In het verslag worden verbanden gelegd tussen de verschillende aspecten van werkqualiteit en factoren als betrokkenheid, financiële zekerheid, de ontwikkeling van vaardigheden en competenties, gezondheid en welzijn, de balans tussen werk en privéleven, en de duurzaamheid van het werk. Uit de bevindingen blijkt het belang van praktijken in het bedrijf en op de werkvlakte waar het gaat om de bewaking van gezondheid en veiligheid (met inbegrip van psychosociale risico's), de verbetering van het evenwicht tussen werk en privéleven, ondersteuning bij loopbaanontwikkeling, bevordering van gebruik en ontwikkeling van vaardigheden, de omgang met de werklast en de ontwikkeling van zinvol werk.

Beleidsadviezen

Uit een analyse van de resultaten uit het oogpunt van de werkkwaliteitsprofielen blijkt dat banen met het profiel ‘zeer lage kwaliteit’ het meest gebaat zouden zijn bij maatregelen gericht op de verbetering van verschillende aspecten van de werkqualiteit en bij arbeidsmarktbeleid dat erop gericht is werknemers te laten doorstromen naar functies van een hogere kwaliteit.

Voor banen met het profiel ‘onder druk’ zou de nadruk moeten liggen op de verbetering van de organisatie van het werk, zorgen voor sociale ondersteuning op het werk, meer opleidingsmogelijkheden en het ontwerpen van strategieën voor de omgang met emotionele druk, bijvoorbeeld bij de omgang met boze klanten.

Gezien de fysieke eisen die aan banen met het profiel ‘actieve handenarbeid’ worden gesteld, is meer aandacht voor risico's op de werkplek en gezondheidsaspecten nodig. Ook kan een betere organisatie van de werktijden en de werklast bijdragen aan de verbetering van de werkqualiteit.

Maatregelen ter verbetering van de werkqualiteit bij banen met het profiel ‘ambitieus’ zouden gericht moeten zijn op de organisatie van de werktijden en de werkdruck. Het teweegbrengen van een mentaliteitsverandering om verandering te brengen in de cultuur van lange werkdagen zou een belangrijke verbetering kunnen zijn.

Waar banen met het profiel ‘comfortabel’ hoog scoren op de meeste indicatoren, verdienen werknemers met zulke banen minder dan in andere functies. Ook geven zij zelf aan meer uren te willen werken. Door hierin verandering te brengen (gelet op het verband tussen inkomen en aantal gewerkte uren) zou de kwaliteit van deze banen verbeteren.

Meer in het algemeen kan de werkqualiteit worden ondersteund door uiteenlopende beleidsmaatregelen voor de aanpak van de problemen die in de enquête naar voren komen uit de analyse van de indicatoren van werkqualiteit en -profielen en ter ondersteuning van werknemers gedurende hun gehele werkzame leven. Behalve door beleidsinitiatieven op EU-niveau, op het niveau van nationale autoriteiten en sociale partners, kan er ook vooruitgang worden geboekt door praktijken op de werkplek en maatregelen op bedrijfsniveau.

Aanvullende informatie

Het verslag Zesde Europese enquête naar de arbeidsomstandigheden – overzichtsverslag is beschikbaar op <http://bit.ly/6EWCSReport>

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Agnès Parent-Thirion, senior programmamanager: apt@eurofound.europa.eu